

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

**Факультет психології
Кафедра загальної психології**

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВІКОВА ТА ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ

Рівень вищої освіти: **перший (бакалаврський)**

Освітня програма: **«Середня освіта (фізика та математика)»**

Предметна спеціальність: **014.08 Середня освіта (Фізика та астрономія)**

Спеціальність: **014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)**

Галузь знань: **01 Освіта/Педагогіка**

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1
Від 28 серпня 2023р.

м. Івано-Франківськ – 2023

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Вікова та педагогічна психологія
Викладач (-і)	Кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної психології Карпюк Юлія Ярославівна
Контактний телефон викладача	+ 380 50 911 2701
Е-mail викладача	yulia.karpyk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/Заочний
Обсяг дисципліни	3 кредити ЄКТС, 90 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	Щопонеділка
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p>Покращення результатів навчально-виховного процесу в закладах середньої освіти України відповідно до світових стандартів, потреба підготовка кваліфікованих спеціалістів, компетентних у різних галузях знань і особливо глибоко в одній із них, вимагає опанування бакалаврами дисципліни «Вікова та педагогічна психологія». Вона ґрунтується на психологічній теорії та практиці надання психологічної допомоги у середній школі.</p> <p>Зміст дисципліни полягає в ознайомленні бакалаврів із науково-теоретичними основами сучасної вікової психології, її категоріальним ладом; прищепленні навичок самостійної мислення та роботи з психологічною літературою, вмінні застосовувати психолого-педагогічні методи дослідження та елементи психологічної діагностики в навчально-виховному процесі загальноосвітньої школи, опануванні цінностями професійної комунікації, розвитку здатності самостійно мислити, критично аналізувати педагогічний досвід педагогів.</p> <p>В основі навчальної дисципліни покладено проблемно-дослідницький підхід до організації пізнавальної діяльності здобувачів освіти, розвиток здібностей до творчої професійної діяльності, зв'язок і організацію навчання з рівнем формування фахових компетентностей.</p> <p>Освітній контент курсу базується на знаннях основ вікової та дотичної</p>	

до неї педагогічної психології, що сприяють кращому оволодінню методикою психолого-педагогічної діяльності у закладах загальної середньої освіти. Вивчення курсу відбувається із застосуванням технології «Blended Learning», шляхом поєднання традиційних та інноваційних технологій, колективної та індивідуальної роботи, складання педагогічних кейсів, обговорення, рефлексії, осмислення власних професійних уявлень, набуття умінь та навичок, формування відповідних компетентностей, які забезпечують програмні результати навчання. Курс передбачає огляд, аналіз, оцінку теоретичних положень викладачем та синергію зі студентами під час занять.

Предмет дисципліни: опанування бакалаврами педагогічними та психологічними засобами вікового розвитку та саморозвитку особистості учня в умовах освітнього середовища загальноосвітньої школи у процесі педагогічної взаємодії вчителя й учня з врахуванням його вікових особливостей, в контексті професійної творчості.

3. Мета та цілі навчальної дисципліни

Досягти належного рівня професійної компетентності у осмисленні психологічних явищ та педагогічних закономірностей вікового розвитку особистості учня у освітньому та соціокультурному аспектах, практиці педагогічної взаємодії у процесі викладання фізики і математики, педагогічному спілкуванні в умовах загальноосвітньої школи. Цілями курсу є засвоєння основних об'єкта, предмета й завдань вікової психології, яка розглянута крізь призму професійно важливих проблем майбутніх вчителів фізики та математики, основних категорій та понять вікової психології, принципами та методами дослідження на цьому терені як запоруки творчого застосування отриманих відомостей в професійній діяльності, в роботі з різними віковими категоріями учнів.

Завдання дисципліни полягають передусім у теоретичному осмисленні логіки розвитку психологічної науки в межах насамперед вікової психології, ознайомленні з її дослідницькими методами та напрямками надання психологічної допомоги в умовах навчального закладу. Формування у бакалаврів практико-орієнтованих умінь з психології, вироблення особистісних педагогічних якостей, що відповідають сучасній моделі вчителя іноземної мови, формування психолого-педагогічної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Йдеться про формування у бакалаврів а) цілісної системи знань про систему професійно орієнтованих галузей психології – вікову, а також педагогічну психологію; б) ознайомлення з закономірностями вікового розвитку, основними періодами й кризами психічного розвитку,

індивідуальними моделями цього розвитку; в) формування у майбутніх вчителів, на основі засвоєного матеріалу, комплекс педагогічних здібностей та професійних компетентностей, відповідно до потреб сучасних ЗЗСО, зокрема в аспекті психологічної підготовки до інклюзивної освіти; здійснення комплексної підготовки бакалаврів до практичної діяльності у закладах освіти; розвиток фахової компетентності майбутнього вчителів фізики та математики

Відповідно до вимог освітньо-професійної програми бакалаври повинні: *знати* предмет та завдання вікової психології, розуміти теоретичну основу цих галузей (психологія розвитку дитини, підлітка, дорослої людини), основні етапи становлення віково психології, її актуальні проблеми розвитку у XXI столітті, зміст низки основних психологічних (психіка, особистість), вікових (періоди, стадії розвитку, кризи розвитку, новоутворення психічного розвитку) феноменів; вміти аналізувати психологічні феномени на рівні елементів структури особистості у віковій динаміці– якості особистості дитини, підлітка, юнака, здійснювати їхню порівняльну характеристику новоутворень цих періодів; описувати індивідуальну структуру особистості учня з врахуванням його вікових особливостей, розуміти тенденції та чинники розвитку зрілої дорослої особистості в професіогенезі, виокремлювати основні етапи та стадії вікового психологічного консультування та корекції.

4. Програмні компетентності та результати навчання

Фахові компетентності:

ФК4. Здатність подавати математичні міркування та висновки з них у формі, придатній для цільової аудиторії, а також аналізувати та обговорювати математичні міркування інших осіб, залучених до розв'язання тієї самої задачі.

ФК7. Здатність виявляти й окреслювати мету та завдання педагогічної діяльності, здійснювати проектування процесів навчання й виховання учнів з урахуванням їх вікових та індивідуальних особливостей, освітніх потреб і можливостей; добирати та застосовувати ефективні методики й технології навчання, виховання й розвитку учнів.

ФК8. Здатність здійснювати контроль і об'єктивне оцінювання рівня навчальних досягнень учнів на засадах компетентнісного підходу, аналізувати результати їхнього навчання, навчати учнів оцінюванню та само оцінюванню.

ФК9. Здатність до суб'єкт-суб'єктної (рівноправної та особистісно зорієнтованої) взаємодії з учнями в освітньому процесі, залучення батьків до освітнього процесу на засадах партнерства, формування суджень та прийняття рішень, що враховують соціальні, наукові, етичні аспекти та

спроможність нести відповідальність за вироблення та ухвалення рішень у непередбачуваних робочих та/або навчальних контекстах.

Програмні результати навчання:

ПРН3. Застосовувати основні концепції та принципи педагогіки і психології; враховувати в освітньому процесі закономірності розвитку, вікові та інші індивідуальні особливості учнів.

ПРН5. Застосовувати у педагогічній діяльності сучасні принципи навчання та обирати доцільні освітні технології та методики для успішного формування ключових і предметних компетентностей учнів з фізики, астрономії, математики..

ПРН14. Планувати та здійснювати освітній процес в закладах освіти з урахуванням вікових та індивідуальних можливостей здобувачів освіти, осіб з особливими освітніми потребами та реалізувати його з дотриманням чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах та організаціях галузі освіти.

ПРН19. Формувати мотивацію в учнів та організувати їх пізнавальну діяльність.

ПРН20. Емпатійно взаємодіяти, відповідати за прийняття рішень в межах своєї компетенції, дотримуватися стандартів професійної етики.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	14
практичні	16
самостійна робота	60

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний /вибірковий
1	014 Середня освіта	1	Нормативна

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. Предмет вікової психології. Предмет вікової психології, їх актуальні завдання, місце в системі наук. Концепція суспільства ризику, проблема конфлікту поколінь, явище ейджизму. Структура вікової психології: дитяча психологія, акмеологія, геронтопсихологія. Історичні етапи розвитку вікової психології, їх здобутки, зв'язок з іншими психологічними галузями. Методологічні принципи, й методи дослідження у віковій психології, їх класифікація: методи психодіагностики та методи психокорекції.	2		6
Тема 2. Теоретичні засади вікової психології. Умови, джерела та рушійні сили розвитку, суперечності та детермінанти психічного розвитку. Українські та зарубіжні теорії психічного розвитку. Проблеми психічного розвитку у вітчизняній психології. Поняття “зона найближчого розвитку”, її теоретичне та практичне значення. Психологія генези особистості у працях сучасників – теорія С.Д. Максименка	2		7
Тема 3. Проблеми періодизації психічного розвитку. Критерії поділу життєвого шляху на періоди. Перші періодизації психічного розвитку (П. Блонський, С. Хол, А. Валлон). Виокремлення криз та літичних періодів Л. Виготським. Зміст критичного періоду. Періодизації розвитку особистості та інтелектуальної сфери. Закон періодизації дитячого віку. Тривалість життя й структура й динаміка віку. Вчення про кризи дитячого розвитку. Нерівномірність й гетерохронність психічного розвитку. Сензитивні й критичні періоди.	2	2	7
Тема 4. Психологія раннього віку. Фази пренатального розвитку. Криза народження. Особливості психіки новонароджених. Основні фази розвитку немовляти. Безпосередньо-емоційне спілкування як провідна діяльність періоду. Феномен дитячої прихильності. Криза 1 року. Ранній вік: загальна характеристика. Предметно-маніпулятивна та предметна	2	2	10

діяльність. Розвиток психічних функцій (інтелектуальної та емоційної сфер). Стадії розвитку інтелекту за Ж. Піаже. Ранній вік як сензитивний для розвитку пасивного та активного мовлення. Криза 3 років, симптоми кризи.			
Тема 5. Психологія дитинства: дошкільник . Дошкільний вік, Рольова гра – провідна діяльність дошкільного віку. Структура та види ігор. Особливості сенсорного розвитку дошкільників. Розвиток уваги, пам'яті, мислення та уяви в дошкільному віці. Мислення дошкільників (анімізм, магічна причинність). Психологія дитячого малюнку. Казки та казкові історії, дитина як слухач та оповідач. Стадії морального розвитку за Л. Колбергом.. Криза 7 років. Готовність дитини до школи, види готовності, методики її діагностики (тест Керна-Йерасика).	2	2	10
Тема 6. Психологія дитинства: молодший школяр. Молодший школяр. Труднощі адаптації до школи, її види й рівні. Психологія навчання на засадах нових інноваційних технологій. Явище шкільного стресу, шкільна тривожність та її запобігання. Навчальна діяльність та її структура. Оцінка та самооцінка в навчанні. Мотивація навчання, структура мотивів. Розвиток пізнавальних інтересів та пізнавальної сфери. Новоутворення молодшого шкільного віку.	4	2	10
Тема 7. Психологія підлітка. Підліткова криза, Явище акселерація та ретардації. Інтимно-особистісне спілк. навчальна діяльність. спілкування з дорослими та однолітками. Дружба. Шкільний стрес та шкільна дезадаптація, Шкідливі звички та їх запобігання делінквентна та адиктивна поведінка підлітків. Акцентуації характеру. Особливості мислення (дедукція, індукція). Розвиток самосвідомості. Самооцінка та рівень домагань. Інтерес до власної зовнішності, розвиток тілесної складової “Я-концепції”, прагнення до самовдосконалення, інтерес до спорту. Рефлексія та самовизначення у підлітків.	4	4	10

		ЗАГ.: 18	12	60
6. Система оцінювання навчальної дисципліни				
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	Накопичування балів під час вивчення дисципліни			
	Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів		
	Лекція	-		
	Семінарсько-практичне заняття (усні відповіді, тестовий контроль)	40		
	Самостійна робота (КСР)	20		
	Контрольна робота	40		
	Загальна кількість балів	100		
Вимоги до письмових робіт	<p>Студент виконує письмову контрольну роботу.</p> <p>Письмову роботу студент виконує на парі. Тривалість виконання 45 хв. Робота включає відповідь на 1 питання. Відповідь на питання передбачає опис теоретичного матеріалу та практики його застосування. Робота оцінюється позитивно, якщо у роботі висвітлено теоретичну частину питання (яке отримав студент) та приклад застосування викладеної теорії у ситуаціях, що можуть виникати під час здійснення майбутньої професійної діяльності.</p> <p>Критерії оцінювання: <i>Відмінно (5 балів)</i> – визначення містить правильний, достатньо повний і систематизований виклад усіх складових завдання; представлено влучні, зрозумілі приклади ситуацій, що можуть вирішуватись з цією теорією; <i>Добре (4)</i> – визначення загалом правильне, розлоге й систематизоване, але йому притаманні незначні упущення, невідповідності й неточності; подано нечіткі приклади ситуацій, що можуть вирішуватись з допомогою цих знань; <i>Задовільно (3)</i> – змістова основа визначення правильна, але воно спрощене й звужене; приклади ситуацій не наведені; <i>Незадовільно (2)</i> – ключові положення теорії окреслено фрагментарно, поверхово, хаотично; приклади ситуацій</p>			

	<p>відсутні.</p> <p>Контроль за самостійною роботою проходить у вигляді тестування в системі дистанційного навчання.</p>
Практичні заняття	<p>Практичні заняття покликані закріпити у студентів конкретні знання з дисципліни, сприяти розвитку аналітичного мислення, умінню проводити дискусії на актуальні, визначені теми, займати чітку професійну та громадянську позицію.</p> <p><i>Критерії оцінювання:</i></p> <p>5 – виконано всі завдання проактивного заняття, подано обґрунтовані висновки відповідно до поставлених завдань; студент попередньо підготовлений до заняття, присутній на парі та бере активну участь у занятті; завдання здано вчасно.</p> <p>4 – виконано всі завдання практичного заняття, можливі деякі неточності, недостатньо обґрунтовані або ж допущеними незначними помилками висновки, які загалом відповідають поставленим завданням; студент попередньо підготовлений до заняття, присутній на парі та бере активну участь у занятті; завдання здано вчасно або ж із запізненням до тижня;</p> <p>3 – виконано не всі завдання практичного заняття, допущено багато помилок у висновках, вони необґрунтовані; або ж студент прийшов не підготовлений до заняття; завдання здано невчасно</p> <p>2 – завдання виконані частково (біля 50%)</p> <p>0 – завдання не виконано</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	<p>Основними критеріями, що характеризують умови допуску студента до підсумкового оцінювання результатів навчання з дисципліни є:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) у повному обсязі виконання всіх навчальних завдань, що передбачені робочою програмою навчальної дисципліни; 2) проходження всіх тестових завдань у системі дистанційного навчання; 3) наявність мінімум однієї оцінки за усну відповідь.
Підсумковий контроль	<p>Форма контролю: залік</p> <p>Залік виставляється на основі зданих всіх видів робіт протягом семестру.</p>

	Дисципліна зараховується за умови отримання не менше 50 балів.
--	--

7. Політика навчальної дисципліни

Письмові роботи:

Роботи повинні бути виконані й представлені студентом у встановлений час консультацій, при цьому не пізніше ніж за 1 тиждень до завершення вивчення навчального курсу групою. Ті, хто не виконали тести, практичні завдання, завдання самостійної роботи вчасно, повинні їх виконати, однак оцінка при цьому буде знижена відповідно до розроблених критеріїв.

У випадку незадовільного виконання завдань, виявів недобропорядної поведінки, академічної недоброчесності (списування), викладач пропонує студентові повторно виконати необхідний вид роботи, а пред'явлені студентом завдання не зараховуються.

Академічна доброчесність:

Вступаючи на цей курс, студенти повинні дотримуватися норм поведінки, прописаних у [«Кодексі честі Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника» та відповідних положеннях](#), що регламентують діяльність здобувачів вищої освіти та викладачів університету.

Відвідування занять

Відвідування лекцій та семінарсько-практичних занять з курсу є обов'язковим, воно забезпечує краще розуміння матеріалу, дає можливість простежити зв'язок між теоретичною інформацією та її прикладним аспектом, сформулювати систему знань та ґрунтовно підготуватись до заліку.

Відтермінування здачі завдань самостійної роботи, індивідуального завдання, семінарсько-практичних занять у випадках хвороби чи якоїсь іншої вагомої для студента причини може бути дозволене за умови надання необхідної документації (довідки і т. д.)

За умови відсутності студента на заняттях або ж невчасного виконання завдань студенту пропонується у визначений викладачем день і час (відповідно до розкладу) відпрацювати пропущені заняття.

Лекційні заняття не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове.

Студенти, які вивчають дисципліну «Вікова та педагогічна психологія» зобов'язані відпрацювати заняття/ невиконаний обсяг робіт, а саме: усно перездати пропущену тему, виконати завдання до семінарсько-практичних занять, самостійну роботу, законспектувати вказану літературу, виконання тестових завдань (на платформі дистанційного навчання) та індивідуального завдання.

Студенти, які навчаються за індивідуальним графіком, виконують всі завдання згідно вимог.

Неформальна освіта

Можливість зарахування результатів неформальної освіти здійснюється згідно [Положення про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника \(Редакція 3\) \(введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.\)](#)

Участь в опитуванні (анкетуванні)

По завершенні вивчення курсу здобувачі вищої освіти мають можливість пройти опитування у системі Центру дистанційного навчання та моніторингу освітньої діяльності <https://d-learn.pnu.edu.ua/> щодо удосконалення якості навчання. Анкета носить анонімний характер і включає 10 запитань, відповіді на них будуть використовуватися лише в узагальненому вигляді. Заповнення анкет є важливою складовою навчальної активності студентів, що дозволить оцінити дієвість застосованих методів викладання та врахувати їх пропозиції стосовно покращення змісту навчальної дисципліни.

8. Рекомендована література

Базова література

1. Заброцький М. Вікова психологія. Тернопіль, 2005. 110 с.
2. Кутішенко В. Вікова і педагогічна психологія. К., 2005. 95 с.
3. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія К.: Академвид., 2005 360 с.
4. Токарева Н. М., Шамне А.В. Вікова та педагогічна психологія. Посібник для вищих навч. закл. Київ, 2017. 548 с.

Додаткова література

1. Боднарчук М. Психологія девіантної поведінки К.: МАУП, 2006. 48 с.
2. Браусенко-Кузнецова О. Арт-простір казкотерапії Психолог. 2007. №28. С. 18-22.
3. Гуменюк О. Проблематика “Я” у психоаналітичній теорії Зигмунда Фрейда Психолог. 2005. №7. С. 3-6.
4. Гуменюк О. Его-психологія в теорії особистості Е.Еріксона Психолог. 2005. №46. С. 11-16.
5. Клименко В. В. Методологічний аналіз поняття „психічний розвиток” людини Практична психологія та соціальна робота. 2005. № 7. С. 1–7.
6. Кононко О.Л. Соціально-емоційний розвиток особистості (в дошкільному дитинстві). К.: Освіта, 1998. 255 с.
7. Максименко С.Д. Розвиток особистості – розгортання чи новоутворення Психолог. 2005. №46. С. 4–10.
8. Максименко С. Д. Онтогенез особистості Практична психологія та соціальна робота. 2006. № 10. С. 1–10.

9. Методи вивчення психічного розвитку дошкільника. Методичний посібник. К., Світлич, 2004. 45 с.
10. Терлецька Л. Психокорекція засобами малюнку. К., Главник, 2007. 75 с.
11. Литвин С. укл. / Психологічна діагностика умов формування обдарованості учнів. Методичні матеріали. Івано-Франківськ, 1991.

**Викладач доцент
КАРПЮК Юлія Ярославівна**